

транспорті був би поставлений могутній заслін. Оперативність у виявленні розкрадань і ефективність використання інформації про вантажоперевезення при здійсненні оперативно пошукових заходів, скорочення термінів відшкодування нанесеного викраданням збитку цілком би компенсували витрати на створення й оснащення ваговимірювальних пунктів на залізницях.

Вишня В.Б. Вопрос разработки и методики использования современных информационно-технических средств подразделениями Национальной полиции Украины в борьбе с хищением грузов на железных дорогах. Стаття посвящена аналізу сучасних технічних засобів та інформаційних технологій, які можуть використовуватися окремими підрозділами національної поліції України для боротьби з хищенням вантажів на залізничних дорогах, зокрема при русі поїздів.

Ключевые слова: вантажі, хищення, доказательна база, розкриття злочину, технічне рішення, контроль вантажоперевозок, оперативний контроль, недостача вантажу, ваговимірювальна система.

Vyshnya V.B. The issue of development and methods of use of modern information technology facilities of the National Police units of Ukraine in the fight against theft of goods on the railways. This article analyzes the modern technical equipment and information technology, which can be used by individual units of the Ukrainian National Police to combat theft of freight on the railways, including the movement of trains.

Keywords: cargo theft, the evidence base, the disclosure of the crime, the technical solution, the control of cargo, operational control, loss of cargo, weighing system.

Надійшла до редакції 24.03.2016

Пиріг І.В.

доктор юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 347.948.2

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ЕКСПЕРТНОЇ ТЕХНІКИ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто актуальні проблеми використання засобів експертної техніки в діяльності оперативних підрозділів Національної поліції. На основі аналізу думок науковців надано визначення експертної техніки та наведено класифікацію науково-технічних засобів, що застосовуються в практиці розслідування злочинів. Розглянуто сучасний стан технічного забезпечення діяльності оперативних підрозділів під час проведення слідчих (розшукових) дій.

Ключові слова: розслідування, науково-технічне забезпечення, експертна техніка, оперативні підрозділи.

Постановка проблеми. Проблема застосування криміналістичної техніки під час збирання та дослідження доказів у різні часи приділялося достатньо уваги з боку вчених-криміналістів. Багато питань на сьогодні вирішено,

але є й такі, що спонукають до наукової дискусії. Одним із таких питань є включення до суб'єктів застосування криміналістичної техніки оперативних співробітників. На нашу думку, у разі наявності у даних суб'єктів спеціальних знань та навичок володіння криміналістичною технікою, вони можуть і повинні її використовувати.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблемам застосування науково-технічних засобів на досудовому слідстві приділяли увагу українські вчені: О. М. Бандурка, А. І. Вінберг, В. Г. Гончаренко, Г. Л. Грановський, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, В. К. Лисиченко, Г. М. Надгорний, І. В. Постіка В. Д. Пчолкін, М. Я. Сегай, Г. М. Соколовський, І. Я. Фрідман, І. Ф. Хараберюш, М. Г. Щербаковський та ін. Однак використанню засобів експертної техніки у роботах зазначених науковців приділялося недостатньо уваги.

Метою статті є визначення та характеристика сучасних засобів експертної техніки, що можуть застосовуватися в оперативно-розшуковій діяльності.

Виклад основного матеріалу. Під технічними засобами у криміналістиці розуміють сукупність технічних приладів, пристроїв і матеріалів, що використовують для виявлення, фіксації і дослідження джерел криміналістичної інформації [1, с. 118]. Водночас у теорії оперативно-розшукової діяльності існують думки щодо визначення усіх технічних засобів, використовуваних у правоохоронній діяльності, терміном «спеціальні», під яким треба розуміти «сукупність технічних, програмно-технічних та програмних засобів, пристроїв, автоматизованих систем, речовин та науково обґрунтованих засобів і тактичних прийомів їх використання правоохоронними органами із неухильним дотриманням принципу законності для протидії злочинності» [2, с. 25]. За пропозицією І. Ф. Хараберюша, спеціальну техніку за напрямками застосування можна класифікувати стосовно слідчої діяльності – як криміналістичну, оперативно-розшукову – оперативну, адміністративно-управлінську – організаційну, охоронної діяльності – охоронну техніку. Ми не погоджуємося з наведеним визначенням та класифікацією і приєднуємося до думок більшості вчених-криміналістів, які вважають «спеціальну» різновидом оперативної техніки, призначеної для збирання оперативної інформації, переважно негласними прийомами.

Одним з видів криміналістичної техніки, що може бути використана в оперативних цілях, є пошукові прилади. Сьогодні використовуються компактні рентгенівські прилади для просвічування перешкод невеликої товщини, радіоізотопні товщиноміри для виявлення предметів крізь залізобетонні та цегляні перешкоди. Так, працівниками лабораторії використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю Інституту вивчення проблем злочинності Національної академії правових наук України запропоновано модель компактного, розбірного, малогабаритного металошукача з глибиною пошуку металу в цегляній або бетонній стіні – до 70 см, у ґрунті та воді – до 1,5 м і розроблено принципову схему газоаналізатора для пошуку прихованих трупів та їх частин [3]. Розробляються прилади, що працюють на

основі звуколокаційних методів, високочастотних коливань, акустичної голографії. Ведуться роботи з розробки відеоінтроскопічних приладів з використанням ультразвуку, радіоактивного випромінювання та інших фізичних явищ, що дають можливість отримувати на моніторі зображення об'єктів, що знаходяться у напіврідких, сипучих та твердих середовищах. Сьогодні існують металошукачі, що можуть диференціювати кольорові та чорні метали, визначати їх геометричні характеристики та глибину знаходження у ґрунті.

Незамінною в оперативно-розшуковій діяльності на сьогодні є сучасна цифрова фото-, відеоапаратура, яка нині повністю замінила аналогову. Інформація зберігається на цифровому носії, який займає невеликий розмір та здатний вміщувати в собі значну кількість фотографій і багатогодинний відеозапис. Фотоапарати та відеокамери зручні у використанні, можуть функціонувати в автоматичному режимі та довгий час працювати від батареї. Значно розширився діапазон розподільчої здатності фотозображень, можливості мікро- та макрозйомки, діапазони регулювання експозиції кадрів. Використання сучасних об'єктивів зі змінною фокусною відстанню дозволяє фотофіксацію з різних точок зйомки, без додаткових пристроїв.

Для фіксації ходу та результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів потрібно застосовувати професійні та напівпрофесійні фотоапарати із дзеркальною системою формування зображення. Діапазон світлочутливості в цифрових дзеркальних камерах становить від 100 до 25600 ISO. Висока світлочутливість забезпечує гарну якість зображення в умовах поганої освітленості й дозволяє використовувати короткі витримки для зйомки об'єктів, що рухаються. Швидкість роботи є однією з основних переваг цифрових дзеркальних фотоапаратів. Електроніка в цих камерах більш надійна, ніж у звичайних компактних камерах. Цифрові дзеркальні камери характеризуються швидкою роботою процесора обробки зображення, більшим буфером пам'яті й високою швидкістю самого процесу зйомки. У високошвидкісних камерах (наприклад Canon EOS 1D Mark II N, Nikon D2 Hs) буфер пам'яті має великий обсяг, що дозволяє вести безперервну зйомку зі швидкістю до 8 кадрів на секунду. Переваги цифрових дзеркальних фотокамер також у можливості використання цілого ряду налаштувань режиму зйомки, перш за все фокусу й експозиції. До стандартних функцій цифрових дзеркальних камер належать предикативний автофокус, ручне фокусування, глибина різкості, брекетинг автоекспозиції, режими виміру експозиції та можливість бездротового підключення спалаху.

Сучасні фотоапарати здатні проводити відеозйомку, а відеокамери фотографувати, тому при проведенні нескладних слідчих дій можливе застосування одного технічного пристрою. Однак у випадках значного обсягу роботи, що виконується під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів, або коли потрібно вести неперервну відеозйомку, застосовують усі можливі технічні засоби фіксації. Перспективною є розробка та впровадження в експертну практику технічних засобів з можливістю отримання об'ємних зображень у 3D-форматі.

Для роботи зі слідами на місці події широко застосовуються комплекти техніко-криміналістичних засобів, призначених для використання усіма учасниками розслідування: експертами, слідчими, оперуповноваженими. Уніфіковані криміналістичні валізи комплектуються як самими співробітниками Експертної служби МВС, так і спеціалізованими підприємствами. Наприклад, ТОВ «Експертні системи» (м. Київ) виготовляють криміналістичні валізи серій «СВ-1», «СВ-2», «Хабар», «Слідопит», пожежно-криміналістичні, вибухотехнічні, дактилоскопічні набори, які пройшли апробацію на базі ДНДЕКЦ МВС України й рекомендовані до впровадження в експертну практику [4]. Валізи й набори, у яких розміщено пристрої та обладнання, є ударостійкими та вологозахисними й адаптованими для транспортування й використання в польових умовах. Комплектація криміналістичних валіз і наборів містить не тільки набір основних інструментів, необхідних для вилучення слідів з огляду місць подій, але й комплекти спеціальних наборів для попереднього дослідження об'єктів. Спеціальні набори, представлені у валізах, мають необхідну кількість витратних матеріалів.

Позитивним у сучасних комплектаціях криміналістичних валіз є наявність усього необхідного для збирання та упакування об'єктів біологічного походження, дослідженню яких на сьогодні приділяється значна увага з розширенням можливостей молекулярно-генетичної експертизи. Реагенти й витратні матеріали, що входять до складу валіз, доцільно комплектувати у вигляді спеціальних наборів для виявлення та вилучення, а іноді й для експрес-дослідження слідів, що дозволяє експерту оперативно отримувати інформацію про подію злочину. З огляду на те, що робота експертів найчастіше здійснюється при безпосередньому контакті з матеріалами, що є потенційними джерелами небезпечних інфекційних захворювань, необхідною умовою комплектації валіз є наявність засобів безпеки й особистої гігієни експерта: одноразові рукавички, серветки, дезінфікуючий розчин.

Серед сучасних пристроїв для отримання відбитків пальців слід зазначити пристрої безкольорового дактилоскопіювання, або сканування, що пройшли практику застосування в більшості зарубіжних країн та дозволяють отримувати відбитки високої якості без використання фарби. Ці відбитки без додаткової обробки можна заносити до масиву автоматизованих баз даних. Значних успіхів у цьому напрямку досягло російське підприємство «Папілон». Окрім відібрання зразків для порівняльного експертного дослідження, прилади цієї фірми використовуються для отримання та накопичення дактилоскопічної інформації АПС «Папілон», ідентифікації особи за допомогою АПС «Фільтр» за базою даних папілярних візерунків.

Серед технічних засобів експертної профілактики виділяють систему аналізу оперативного відео «Кажан», що може бути використана в оперативних цілях. Вона призначена для прискорення процесу обробки та аналізу архівного відео та оперативних відеороликів. Система забезпечена додатковим пошуком за зображеннями осіб в оброблених відеороликах, демонстрацією потрібних стопкадрів та контрольних точок у відеороликах та включає в себе

функціональність автоматизованої системи портретної ідентифікації (АПС «Портрет»). Система має можливості автоматичного виділення і супроводу осіб у полі зору відеокамери; формування бази фотографій осіб, які потрапили в поле зору камери; розпізнання осіб за результатами порівняння з базою еталонних зображень; інтеграції із сучасними системами відеоспостереження та контролю доступу; вибору еталонних зображень як фотографій з матеріалів відеозйомок, так і з будь-яких інших фотографій (включаючи фотографії поганої якості, наявності головного убору, бороди, прозорих окулярів, дитячі фотографії), фотороботів тощо. Систему можна застосовувати для аналізу матеріалів оперативної відеозйомки, поповнення бази даних для подальшої ідентифікації; ідентифікації та візуального супроводу осіб, що перебувають в розшуку, та ідентифікація цих осіб у реальному режимі часу. Як правило, такі прилади встановлюються у місцях масового перебування людей – стадіонах, кінотеатрах, торгових центрах, аеропортах, вокзалах, автостанціях, контрольно-пропускних пунктах тощо.

Автоматизована система портретної ідентифікації «Портрет» призначена для створення оперативних відеотек обсягом кілька десятків мільйонів зображень. Система дозволяє здійснювати пошук за зображеннями осіб з попередньою фільтрацією за заданими текстовими реквізитами, передбачає введення і завантаження зображень за допомогою відеокамер, сканерів з twain-інтерфейсом та графічних файлів форматів JPEG, BMP, TIFF. АПС призначена для централізованого обліку та розшуку осіб і суб'єктивних портретів. Система дозволяє: проводити пошук за довільною кількістю параметрів, здійснювати введення антропометричних даних і заносити їх для подальшого зберігання в базу даних, проводити пошук за графічною інформацією з використанням антропометричних даних. Завданнями зазначених систем сьогодні є формування рекомендаційного списку зображень осіб або відбитків пальців, відсортованих за ступенем схожості з порівнюваними. Система не проводить стовідсоткової ідентифікації, але не виключено вдосконалення даних систем у недалекому майбутньому.

Поширення набули спеціальні комп'ютерні програми інформаційно-довідкового призначення, які можуть бути використані в оперативно-розшуковій діяльності. Наприклад, інформаційна система «Паспорт» містить детальний опис більш ніж 1047 сучасних паспортів із 160 країн світу з компонентами контролю їх достовірності. Система містить зображення документів, їх елементів і засобів технологічного, поліграфічного й фізико-хімічного видів захисту, а також їх докладні описи. Інформаційно-довідкова система «Autodocs» містить відомості про основні ознаки достовірності 356 документів водіїв і документів на транспортні засоби з 68 країн світу. Інформаційно-довідкова система «Валюта» містить відомості про 178 валют світу (більш ніж 2068 банкнот різного номіналу).

Висновки. Розглянувши окремі види експертної техніки, що може використовуватися в оперативних цілях, можна зазначити, що розробка техніко-криміналістичних засобів здійснюється доволі інтенсивно. Цьому сприяє за-

цікавленість у розвитку даного напрямку підприємницькими структурами, що, на нашу думку, цілком прийнятно. Основною проблемою залишається забезпечення сучасною технікою слідчих, оперативних та експертних підрозділів МВС. Державна політика щодо забезпечення цього напрямку протидії злочинності сьогодні, на жаль, реалізується не повною мірою.

Бібліографічні посилання

1. Криміналістика : підручник / Берназ В.Д., Бірюков В.В., Волобуєв А.Ф. та ін. – Х. : Харківський нац. ун-т внутр. справ, 2011. – 666 с.
2. *Хараберюш І. Ф.* Протидія злочинності засобами спеціальної техніки: концептуальний підхід : монографія / І. Ф. Хараберюш. – Донецьк : Ноулідж, 2011. – С. 362.
3. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://ivpz.org/naukova-laborator-ya>.
4. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.asys-power.kiev.ua/>.

Пирог И. В. Использование средств экспертной техники в оперативно-розыскной деятельности. Рассмотрены актуальные проблемы использования средств экспертной техники в деятельности оперативных подразделений Национальной полиции. На основе анализа мнений ученых дано определение экспертной техники и приведена классификация научно-технических средств, которые применяются в практике расследования преступлений. Рассмотрено современное состояние технического обеспечения деятельности оперативных подразделений при проведении следственных (розыскных) действий.

Ключевые слова: расследование, научно-техническое обеспечение, экспертная техника, оперативные подразделения.

Pyrig I. V. The use of facilities of expert technique is in operatively-search activity. In the article actual problems of scientific and technical support activities for the investigation of crimes. On the basis of opinions given by the definition of scientists and technology experts provides a classification of scientific and technical means, which are used in expert practice. The current state of logistics activities of investigators and experts during the investigation (investigation) activities and experts in the production of expertise and research. The characteristics and specifications of modern scientific and technical means used to identify, fix, seizure and forensic studies to investigate the important information.

Considering the scientific and technical support for the investigation of crimes, you can specify that the development of technical and forensic tools is carried out quite intensively. This assists the interest in the development of this direction of business structures, which is quite natural and acceptable. The main problem in providing pre-trial investigation authorities and expert agencies with modern equipment is insufficient material resources, which, in turn, is associated with a complex socio-economic situation in the country. However, the processes related to the integration of Ukraine to the European Union, require compliance with European standards in many areas, including combating crime, which is impossible without equipping law enforcement agencies with modern technical and forensic tools.

Keywords: investigation, scientific and technical providing, expert technique, operative subdivisions.

Надійшла до редакції 23.03.2016